

QONUNLAR ORQALI TARTIBGA SOLISH – PARLAMENTARIZM VA ZAMONAVIY DAVLATCHILIKNING MUHIM BELGISI

Safarov Jaxongir Ismoilovich

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi,
yuridik fanlar doktori (DSc), dotsent

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasida zamonaviy davlat boshqaruviga oid hamda "O'zbekiston – 2030" strategiyasining to'g'ridan-to'g'ri amal qiladigan qonunlarni qabul qilish amaliyotini kengaytirish va ularning ulushini kamida 60 foizga yetkazish bo'yicha belgilangan vazifalar ijrosidan kelib chiqib, qonunlar orqali tartibga solish va uning parlamentarizmni mustahkamlashdagi o'rni masalasi atroflicha o'rganilgan. Maqolada tadqiqot natijalari bo'yicha qonunlar orqali tartibga solish darajasini oshirish hamda to'g'ridan to'g'ri ishlaydigan qonunlarni ishlab chiqishga qaratilgan 6 ta yo'nalishdagi aniq takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: qonun, to'g'ridan-to'g'ri ishlaydigan qonun, parlament, parlamentarizm, parlament nazorati, tartibga solish ta'siri, havolaki norma.

Аннотация. В статье всесторонне исследован вопрос регулирования посредством законов и его роли в укреплении парламентаризма. По результатам исследования разработаны конкретные предложения по шести направлениям, направленные на повышение уровня правового регулирования и совершенствование разработки законов прямого действия.

Ключевые слова: закон, закон прямого действия, парламент, парламентаризм, парламентский контроль, регуляторное воздействие, отсылочная норма.

Abstract. The article, based on the tasks outlined in the Address of the President of the Republic of Uzbekistan to the Oliy Majlis and the people of Uzbekistan concerning modern public administration, as well as the expansion of the practice of adopting directly applicable laws within the framework of the "Uzbekistan – 2030" Strategy and increasing their share to at least 60 percent, comprehensively examines the issue of regulation through laws and its role in strengthening parliamentarism. Based on the research findings, specific proposals in six key areas have been developed to enhance the level of legal regulation and to improve the drafting of directly applicable laws.

Keywords: law, directly applicable law, parliament, parliamentarism, parliamentary oversight, regulatory impact, reference norm.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yilgi Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasida *parlamentning nazorat vakolatlarini kengaytirish* zamonaviy davlat boshqaruvining muhim elementi sifatida e'tirof etildi.

Xususan, mazkur yo'nalishda Oliy Majlisimiz eng kuchli parlamentlarga xos bo'lgan barcha nazorat vakolatlariga ega ekanligi ta'kidlab o'tildi. Bu bejiz emas, albatta. Zero, Markaziy Osiyo davlatlari parlamentlari vakolatlarini qiyosiy taqqoslasak, parlamentlar O'zbekistonda yangilangan

Konstitutsiyada (eski tahrirdagi Konstitutsiyada 40 ta) 51 ta (21 ta birgalikdagi vakolat, 12 ta Qonunchilik palatasi va 18 ta Senatning mutlaq vakolatlari), *Qirg'izistonda* 33 ta (Joqorg'i Kenesh – 1 palatali parlament), *Tojikistonda* 25 ta (7 ta birgalikdagi vakolat, 5 ta quyi palata – Milliy Majlis va 13 ta yuqori palata – Vakillar Majlisining mutlaq vakolatlari), *Qozog'istonda* amaldagi Konstitutsiya bo'yicha 18 ta (7 ta birgalikdagi vakolat, 5 ta quyi palata – Majlis va 6 ta yuqori palata – Senatning mutlaq vakolatlari), yangi tahrirdagi Konstitutsiya loyihasi bo'yicha – 22 ta (Qurultoy – 1 palatali

parlament), *Turkmanistonda – 14 ta* (Majlis – 1 palatali parlament) vakolatga ega.

Ta'kidlash lozimki, parlamentning nazorat sohasidagi vakolatlari Yangi O'zbekiston sharoitida karrasiga kuchaydi. Jumladan, yangi tahrirdagi Konstitutsiya qabul qilinishi bilan Qonunchilik palatasining mutlaq vakolatlari *5 tadan 12 taga*, Senatning mutlaq vakolatlari esa, *14 tadan 18 taga* oshirildi.

Bu borada parlament nazoratining Davlat byudjeti ijrosini nazorat qilish, Vazirlar Mahkamasining yillik hisobotini eshitish, Bosh vazirning mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish to'g'risidagi hisobotini eshitish, Hisob palatasining hisobotini ko'rib chiqish kabi masalalar *Qonunchilik palatasining mutlaq vakolatlari* sifatida mustahkamlandi.

Hududlar manfaati va ularni rivojlantirish, yangi vazirliklar tashkil qilish to'g'risidagi farmonlarni tasdiqlash masalalari esa, *Senat vakolatlari* doirasiga taalluqli ekanligi mustahkamlandi. Qolaversa, Senatning *sud va nazorat organlari, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va maxsus xizmatlar faoliyati ustidan nazorat* funksiyalari, shu jumladan, Senatning mansabdor shaxslarni lavozimiga saylash jarayonidagi vakolatlari kengaytirildi. Masalan, *Sudyalar oliy kengashining barcha a'zolarini Senat tomonidan saylash* tizimi kiritildi (ilgari faqatgina Sudyalar oliy kengashining raisi Senat tomonidan saylanardi). Bundan tashqari, *Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi rahbarini lavozimiga tayinlash* to'g'risidagi Prezident farmonini tasdiqlash masalasi ham Senatning vakolatiga o'tkazildi.

Qonunlar orqali tartibga solish zarurati, uning parlamentarizmga ta'siri masalasi adabiyotlarda ma'lum darajada o'rganilgan. Xususan, qonunlar va to'g'ridan-to'g'ri ishlaydigan qonunlar huquqiy siyosat samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar sifatida O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan yurist, professor M.X. Raxmankulov muharrirligi ostida chop etilgan "Mamlakatni demokratik yangilash sharoitida O'zbekiston Respublikasining huquqiy siyosati (konseptual asoslar)" mavzusidagi monografiyada qisman o'rganilgan [1; 632 b].

Shuningdek, qonunlar bilan tartibga solish zarurati davlat hokimiyati tizimida parlamentning o'рни va parlament islohotlari [2; 184 b.; 3; 294-b.; 6;

400 b.; 7; 15-29-b.], norma ijodkorligida "aqli tartibga solish" mexanizmlarini, shu jumladan, tartibga solish ta'sirini baholash institutini keng joriy etish [4; 51 b.; 5; 48-b.] doirasida o'rganilgan.

Tadqiqot jarayonida mamlakatimizda parlament rolini oshirish va parlamentarizmni mustahkamlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilayotgan sharoitida ijtimoiy munosabatlarni qonunlar orqali tartibga solish zarurati ochib berilgan, shuningdek, bu borada oldimizda turgan muammolar hamda ularni hal etishga qaratilgan takliflar bayon etilgan.

Ushbu maqolada ilmiy bilishning tahliliy, umumlashtirish, qiyosiy-huquqiy, tizimli-tuzilmaviy va formal yuridik o'rganish usullaridan foydalanilgan holda ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda qonunlar ulushini oshirish hamda "O'zbekiston – 2030" strategiyasining 80-maqsadi sifatida belgilangan "To'g'ridan-to'g'ri amal qiladigan qonunlarni qabul qilish amaliyotini kengaytirish, ularning ulushini kamida 60 foizga yetkazish" strategik maqsadiga erishish yuzasidan aniq yechimlar bo'yicha ayrim mulohazalar tayyorlandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yilgi Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasida parlament 2023-yildan buyon *tashqi qarz miqdorini* belgilab kelayotganligi qayd etildi. Bu yerda 2023-yil 29-aprelda "*Davlat qarzi to'g'risida*"gi qonun qabul qilingani, unda Oliy Majlis palatalarining davlat qarzini boshqarish sohasidagi vakolatlari belgilanganligini qayd etish zarur.

Mazkur Qonunga ko'ra, palatalar davlat qarzi bo'yicha cheklangan miqdorlarni va davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi kelishuv doirasida xususiy sherikka beriladigan kafolatlar bo'yicha yillik limitlarni belgilaydi, davlat qarzini boshqarish strategiyasining amalga oshirilishi to'g'risidagi hisobotlarni ko'rib chiqadi, davlat qarzining holati va o'zgarishi to'g'risidagi, shuningdek davlat tomonidan jalb qilingan mablag'lardan maqsadli va samarali foydalanilishi haqidagi, shu jumladan davlat tomonidan mablag' jalb qilish hisobidan amalga oshiriladigan loyihalarning bajarilishi jarayoni hamda natijadorligi to'g'risidagi hisobotlarni ko'rib chiqadi, davlat qarzining miqdori yalpi ichki mahsulotga nisbatan ellik foizga yetganda qonunda nazarda tutilgan chora-tadbirlarni muhokama qiladi.

Shu bilan birga, Davlatimiz rahbari ushbu yo'nalishda ham muhim tashabbusni, ya'ni *davlat kafolati ostida tashqi qarz olish masalasini ma'qullashni ham parlament vakolatiga o'tkazish tashabbusini* ilgari surdi. Bu tashabbus ham hozirgi ijtimoiy-siyosiy vaziyatda o'ta muhim va dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, ushbu yo'nalishdagi parlamentning nazorat vakolatlarini yanada kuchaytiradi va aniqlashtiradi.

Davlat kafolati ostida tashqi qarz olish masalasini ma'qullashni parlament vakolatiga o'tkazilishi parlamentning davlat qarzi bo'yicha amaldagi vakolatlarini yanada to'ldiradi va kuchaytiradi. Ya'ni, parlament hozirgi kunda davlat qarzi bo'yicha cheklangan miqdorini belgilab beradi hamda ushbu cheklangan miqdor doirasida Hukumat kimdan qancha qarz olishni mustaqil ravishda hal qiladi.

Davlat rahbarining yuqorida keltirilgan taklifi huquqiy jihatdan rasmiylashtirilsa, Hukumat har safar davlat kafolati ostida tashqi qarz olmoqchi bo'lsa, ushbu masalani parlamentdan o'tkazishi lozim bo'ladi. Davlat kafolati ostida olinadigan tashqi qarz Davlat byudjetidan, ya'ni xalqni pulidan qaytarilishini hisobga oladigan bo'lsak, Prezidentimizning tashabbuslari ushbu jarayonni yanada ochiq, oshkora, xolis va shaffof bo'lishini, davlat kafolati ostida jalb qilinayotgan tashqi qarzning maqsadli, to'g'ri yo'naltirilishi ustidan parlament nazoratini ta'minlaydi.

Davlatimiz rahbari parlament vakolatlarini kuchaytirish yo'nalishidagi islohotlar doirasida *davlat xaridlari* masalasiga ham to'xtalib o'tdi. Xususan, Prezidentimiz ko'plab ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlar fikrini o'rganib, 2026-yil 1-yanvardan davlat xaridlarida ochiq, shaffof va adolatli tizim yaratilayotgani, bu tadbirkorlarimizga 300 trillion so'mlik kafolatli bozorda o'zlarining tovar va xizmatlari bilan faol ishtirok etishlari uchun katta imkoniyatlar eshigini ochishini qayd etdi hamda bundan buyon *davlat xaridlarida tovar, ish va xizmatlarni to'g'ridan-to'g'ri sotib olish mumkin bo'lgan holatlar faqat qonun bilan belgilanishi* bo'yicha yangi muhim taklifni ilgari surdi.

Bu tashabbus ham davlat xaridlari sohasidagi juda katta muammoga yechim bo'ladi. Xususan, 2025-yil 5-martda bo'lib o'tgan Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha milliy kengash yig'ili-

shida Sh.M. Mirziyoyev tomonidan davlat xaridini tanlov va tenderlarsiz, to'g'ridan-to'g'ri shartnoma orqali amalga oshirish holatlari korrupsiya xavfini kuchaytirishi haqida aytilib, bu borada yangi tizimni yo'lga qo'yish, to'g'ridan-to'g'ri shartnoma asosida xarid qilinishi mumkin bo'lgan tovar va xizmat turlarini qisqartirish vazifasi qo'yilgan edi.

Ta'kidlash lozimki, to'g'ridan-to'g'ri xarid qilishga ruxsat etilgan tovarlar (ish, xizmat) ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 27-sentyabrdagi PQ–3953-son qarori bilan tasdiqlangan bo'lib, ushbu ro'yxat hujjat qabul qilingan 2018-yilda 29 tani tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib **53 taga**, ya'ni **83 foizga** oshgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 26-dekabrdagi PF–259-son "Davlat xaridlari tizimida raqobat muhiti va shaffoflikni ta'minlash bo'yicha navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoniga asosan 2026-yil 1-yanvardan to'g'ridan-to'g'ri xarid qilinishi mumkin bo'lgan tovarlarning 27 tasi "taklif so'rovi" orqali xarid qilinishi belgilandi.

Bu ham ushbu masalaga ma'lum darajada yechim bo'ladi, lekin yuqoridagi tashabbus mazmunidan kelib chiqadigan bo'lsak, "taklif so'rovi" orqali xarid qilinishi mumkin bo'lgan tovarlar (ish, xizmat) ro'yxatini ham qonun bilan tasdiqlash maqsadga muvofiq, bu ushbu sohada ta'sirchan parlament nazoratini o'rnatish imkonini beradi.

Umuman olganda, bu tashabbus davlat xaridlari misolida *to'g'ridan-to'g'ri ishlaydigan qonunlar* masalasi naqadar dolzarb ekanligini ko'rsatadi. Chunki, parlamentning ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarga ta'sir ko'rsatishi ham, nufuzi va obro'si ham, avvalo, u qabul qiladigan qonunlarga bog'liq. Ya'ni, *parlamentning asosiy quroli – qonun*. Shunga ko'ra, ijtimoiy munosabatlarni huquqiy tartibga solishda qonunlarning ulushini oshirmay turib, parlamentning rolini oshirib bo'lmaydi. Boshqacha aytganda, qonunlarning roli va parlament roli uzviy bog'liqlikda rivojlanadi, biri ikkinchisiz rivojlana olmaydi.

Yuqoridagi tahlillar asosida ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda qonunlarning rolini oshirishga qaratilgan quyidagi takliflarni ilgari surishimiz mumkin:

Birinchidan, huquqiy tartibga solishda qonunlarning ulushini oshirib borish lozim. Hozirgi

kunda huquqiy tartibga solishda qonunlar ulushi 6 foizga ham yetmayapti. Xususan, normativ-huquqiy hujjatlar fondi 26 mingdan ortiq yaxlit hujjat, shundan 1 487 tasi qonun. Taqqoslash uchun idoraviy hujjatlar bilan tartibga solish ulushi 33 foizni, qonunosti hujjatlari bilan tartibga solish ulushi esa, 43 foizni tashkil etmoqda.

Vaholanki, “O‘zbekiston – 2030” strategiya-sining 80-maqsadida *“To‘g‘ridan-to‘g‘ri amal qiladigan qonunlarni qabul qilish amaliyotini kengaytirish, ularning ulushini kamida 60 foizga yetkazish”* va *“Idoraviy normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilishning aniq chegaralarini belgilash orqali ularning sonini keskin qisqartirish”* belgilangan.

Lekin, afsuski, hozirgi kunda 1,5 mingga yaqin qonunlarimizdan qanchasi to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlaydigan qonun degan savolga aniq javob bera olmaymiz. Chunki, avvalo, to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlaydigan qonunga qo‘yilgan talablar, ular javob berishi kerak bo‘lgan mezonlarning o‘zi yo‘q. Masalan, to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlaydigan qonunlarda havolaki normalar bo‘lishi mumkinmi, to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlaydigan qonun bor sohani qonunosti hujjatlari bilan tartibga solish ulushi qanchadan oshmasligi kerak va hokazo. So‘nggi yillarda qabul qilingan Suv kodeksi, “Yer qa‘ri to‘g‘risida”gi qonunni to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlaydigan qonunga klassik misol sifatida keltirish mumkin.

Albatta, bu borada turli hujjatlarda to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlaydigan qonunlarni ishlab chiqish uchun ma‘lum bilan norma, metodik talablar belgilanmoqda. Masalan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 19-fevraldagi “Qonunlarning ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishdagi rolini hamda norma ijodkorligi jarayoni sifatini yanada oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” PQ-75-son qarori bilan “tegishli sohani tartibga soluvchi qonun loyihasini tayyorlashda ushbu sohadagi qonunosti hujjatlari bilan tartibga solingan munosabatlarni qonun darajasiga ko‘tarish imkoniyatini muhokama qilish shartligi” va bu haqda “qonun loyihasining tushuntirish xatida ko‘rsatish” belgilandi. Lekin amalda ushbu talabga qanchalik rioya etilayotganligini o‘rganib ko‘rish va uning ijrosini ta‘minlash ustidan nazoratni kuchaytirish kerak.

Shu bilan birga, to‘g‘ridan-to‘g‘ri amal qiladigan qonunlar ulushini kamida 60 foizga

yetkazish bo‘yicha strategik maqsadga erishish uchun yillar kesimida aniq maqsadli ko‘rsatkichlarni belgilab olish maqsadida har yili soha va tarmoqlardagi qonun va qonunosti hujjatlarini tizimlashtirish orqali *to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishlaydigan qonunlarni ishlab chiqish bo‘yicha reja* tasdiqlanishi lozim. Bu rejani har yili tasdiqlanadigan Davlat dasturining alohida ilovasi sifatida rasmiylashtirish maqsadga muvofiq.

Ikkinchidan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Qonunlarning ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishdagi rolini hamda norma ijodkorligi jarayoni sifatini yanada oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2024-yil 19-fevraldagi PQ-75-son qarorida *qonun kuchga kirgan kundan boshlab besh yil o‘tib*, mas‘ul davlat organi va Oliy Majlis palatalarining qo‘mitalari tomonidan qonunning samaradorligini, maqsadi va kutilgan natijalariga erishilganligini aniqlash uchun uning *tartibga solish ta‘sirini baholash amaliyoti* joriy etilgan edi.

Lekin, o‘tgan davrda ushbu amaliyot ishlanmadi. Shu bois, mazkur tartibni *amalga oshirish mexanizmlarini nazarda tutgan holda qonuniy asoslarini yaratishni* taklif etamiz. Shu maqsadda, qonunlar amalda qay darajada qo‘llanilayotgani, qo‘yilgan maqsadga erishilgani, o‘zgartirishga zarurat mavjudligi nuqtai nazaridan o‘rganish funksiyasini *parlament nazorati shakllaridan biri sifatida belgilash* taklif etiladi.

Bunda qonun kuchga kimgach 5 yil o‘tib, uning ta‘sirini baholash haqida parlament palatalari yoki qo‘mitalari tomonidan qaror qabul qilinadi, qo‘mitada qonun ta‘sir qilgan manfaatdor shaxslar (guruhlar, qatlamlar) ishtirokida ochiq muhokama va eshituvlar o‘tkaziladi hamda mas‘ul vazirlikning hisoboti ko‘rib chiqiladi, qo‘mita tomonidan tahlillardan kelib chiqib, xulosa tayyorlanadi, zaruratga ko‘ra, qonun hujjatiga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish haqida loyiha ishlab chiqiladi.

Masalan, Buyuk Britaniyada 2008-yildan buyon Parlamentning tegishli qo‘mitalari qonunlar ijrosini nazorat tartibida o‘rganadi (Post legislative scrutiny). Mas‘ul vazirlik qonun kuchga kirganidan 3-5 yil o‘tib, Parlamentga qonunning qo‘llanilishi bo‘yicha hisobot taqdim etadi.

Uchinchidan, parlament vakolatiga kiruvchi masalalar bo‘yicha *qonunosti hujjatlar qabul qilish*

amaliyotiga barham berish zarur. Masalan, yangi tahrirdagi Konstitutsiyada qonun bilan belgilanishi lozim bo'lgan 30 dan ziyod masalalar belgilangan bo'lib, ularning ayrimlari aniq masalalarga tegishli bo'lsa, boshqalari keng doiradagi munosabatlarni qamrab oladi.

Jumladan, davlat ramzlari, referendum o'tkazish tartibi, fuqarolikka ega bo'lish va uni yo'qotish asoslari hamda tartibi, jazoga tortish, mol-mulkdan yoki biron-bir huquqdan mahrum etish asoslari, insonning huquq va erkinliklarini cheklash, jamoatchilik nazoratini amalga oshirish tartibi, davlat xizmatini o'tash bilan bog'liq cheklovlar, bank operatsiyalari, omonatlar va hisobvaraqlarning sir tutilishi, meros huquqi, aholining ijtimoiy jihatdan ehtiyojmand toifalarini uy-joy bilan ta'minlash tartibi, intellektual mulk, soliqlar va yig'imglar, monopol faoliyat, deputatlikka nomzodlarga talablar, davlat hokimiyati organlarining tizimi va vakolatlari, bojxona, valyuta va kredit ishlari, ma'muriy-hududiy tuzilish, qonun loyihalarini, qonunchilik takliflarini kiritish va ko'rib chiqish tartibi, Prezidentni saylash tartibi, Prezident shaxsi daxlsizligi, favqulodda holat joriy etish shartlari va tartibi, Vazirlar Mahkamasi faoliyatini tashkil etish tartibi va vakolat doirasi, mahalliy Kengashlar deputatlari saylovi, Kengashlar va hokimlarning faoliyatini tashkil etish tartibi, saylov o'tkazish tartibi, sud tizimi va sudlar faoliyatining tartibi, Konstitutsiyaviy sudni, Sudyalar oliy kengashini, advokaturani, prokuraturani tashkil etish va ularning faoliyati tartibi, Markaziy bankning faoliyati tartibi, Qurolli Kuchlarning tuzilishi va ularni tashkil etish, fuqarolar va fuqarolik jamiyati institutlarining byudjet jarayonida ishtirok etishi tartibi va shakllari qonunlar bilan belgilanishi lozim.

Lekin, tahlillar Konstitutsiyaga muvofiq, qonun bilan tartibga solinishi lozim bo'lgan ayrim masalalar hali ham qonunosti va idoraviy hujjatlar bilan tartibga solinayotganligini ko'rsatmoqda. Xususan, *yig'imglar, imtiyozlar va inson huquqlarini cheklovchi* qoidalar qonunosti va idoraviy hujjatlarda ko'plab uchraydi. Masalan, qonunosti hujjatlarida belgilangan barcha *yig'imglarni* alohida qonun hujjatiga, *imtiyoz, subsidiya, preferensiyalarni* ham yagona qonun hujjatiga birlashtirish zarur.

Shuningdek, Prezident Administratsiyasi yoki parlament huzurida *maxsus komissiya* tashkil etib,

qonunosti va idoraviy hujjatlarni to'liq xatlovdan o'tkazib, ulardagi *inson huquqlarini cheklovchi normalarni qonun darajasiga ko'tarish yoki bekor qilish* bo'yicha dastur ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

To'rtinchidan, qonunda Hukumat tomonidan ishlab chiqilishi belgilangan qonunosti normativ-huquqiy hujjatlar bo'yicha "*Parlament bilan maslahatlashuvlar*" institutini joriy etish taklif etiladi. Bunda qonunda Hukumat tomonidan qabul qilinishi nazarda tutilgan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari ishlab chiqilganidan so'ng ular parlamentning tegishli qo'mitasi bilan kelishiladi, zarur hollarda, loyiha Kengashda yoki palatada ko'rib chiqiladi va ularning roziligi olinganidan so'ng qabul qilinishi mumkin bo'ladi.

Beshinchidan, ma'lumki, Hukumat hujjatlari Prezident tomonidan bekor qilinishi mumkin. Lekin, Qonunchilik palatasi Hukumatni shakllantirishda ishtirok etsa-da, uning qaror va far-moyishlarini bekor qilish yuzasidan tashabbus ko'rsatish huquqi mavjud emas. Shunga ko'ra, Qonunchilik palatasiga Hukumat hujjatlarini bekor qilish bo'yicha *Prezidentga, shu jumladan, siyosiy partiyalar tashabbusi asosida taklif kiritish huquqini berish kerak*.

Oltinchidan, qonunlardagi havolaki normalarni amalga oshirish ham muhim ahamiyatga ega. Chunki "havalaki normalarda" nazarda tutilgan qonunosti hujjatlarining o'z vaqtida qabul qilinasligi qonunlarning amalda "ishlamay qolishi"ga sabab bo'ladi.

Masalan, 2020-yil 28-avgustda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining ma'muriy-hududiy tuzilishi to'g'risida"gi qonunda Vazirlar Mahkamasi tomonidan ma'muriy-hududiy birliklarning davlat reyestrini yuritish tartibi belgilanishi hamda ma'muriy-hududiy tuzilish masalalari bo'yicha komissiyalarning ishlash va ularning faoliyatini tugatish tartibi tasdiqlanishi nazarda tutilgan. Ushbu masalalar yuzasidan Hukumat qarori esa, oradan deyarli besh yil o'tib, 2024-yil 10-dekabrda qabul qilingan.

Shu bois qabul qilinayotgan qonunlardagi havolaki normalarning bajarilishi hamda qonunosti hujjatlarining qabul qilinishi ustidan doimiy va ta'sirchan parlament nazoratini o'rnatish zarur. Shu maqsadda har yili Adliya vazirligi tomonidan

yangi qabul qilingan qonunlar ijrosini ta'minlash uchun qonunosti hujjatlarining o'z vaqtida qabul qilinishi va bu borada amalga oshirilgan ishlar

yuzasidan Qonunchilik palatasiga axborot kiritib borish amaliyotini yo'lga qo'yishni taklif etamiz.

Foydalanilgan manbalar

1. Правовая политика Республики Узбекистан в условиях демократического обновления страны (концептуальные основы): Монография / Рахманкулов М.Х., Хакимов Р.Р., Миракулов М.М., Сафаров Дж.И. и др.; отв. ред. проф. М.Х. Рахманкулов. – Ташкент: УМЭД, 2017. – 632 с.
2. Хакимов Р.Р. Давлат ҳокимияти тизимида парламент: назария ва амалиёт муаммолари: Монография. – Тошкент: АҚХМИ, 2012. – 184 б.
3. Raximov A.K. Yangi O'zbekistonda parlament islohotlari: Monografiya. – Toshkent: DBA, 2024. – 294 b.
4. Sultanova S.A. Norma ijodkorligida "aqli tartibga solish" modelini qo'llashning nazariy-huquqiy masalalari: Yurid. fan. bo'yicha falsafa d-ri (PhD) ... dis. avtoref. – Toshkent: TDYUU, 2021. – 51 b.
5. Ro'ziyev A.I. Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarining tartibga solish ta'sirini baholash: nazariya va amaliyot masalalari: Yurid. fan. bo'yicha falsafa d-ri (PhD) ... dis. avtoref. – Toshkent: TDYUU, 2023. – 48 b.
6. Парламентское право России: Монография / Под ред. Т.Я. Хабриевой. – М.: Издание Государственной Думы, 2013. – 400 с.
7. Шульженко Ю.Л. Понятие «Парламентаризм» в современной отечественной науке // Труды Института государства и права Российской академии наук. – 2017. – Том 12. – №5. – С. 15–29.

